

دوره سوم، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۴، صفحات ۲۱ تا ۳۰ http://ch.sbmu.ac.ir	سلامت اجتماعی مجله مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت	مقاله اصیل
---	--	---------------

نقش کارکرد خانواده در پیش بینی گرایش به اختلالات اعتیادی و مرتبط با مواد در دانش آموزان ۱۶ تا ۱۹ ساله

حجت الله پیرزاده^۱، علی محمد نظری^۲، کیانوش زهراکار^۳، رضا بابایی گیوی^{۴*}

۱- کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۲- دانشیار گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۳- استادیار گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

۴- کارشناسی ارشد مشاوره خانواده، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

* نویسنده مسئول: رضا بابایی گیوی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران
rezababaei8@gmail.com

تاریخ پذیرش: آذر ۱۳۹۴

تاریخ دریافت: آبان ۱۳۹۴

نحوه استناد به این مقاله:

PirZadeh H, Nazari AM, Zahrakar K Babaei Givi R. The Role of Family's Function in Prediction of Tendency to Addiction and Related Disorders among Students (16 to 19 years). Community Health 2016; 3(1):21-30.

چکیده

زمینه و هدف: اعتیاد یکی از مهم ترین آسیب های اجتماعی است که سلامت فرد، خانواده و جامعه را به خطر می اندازد. پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش عملکرد خانواده در پیش بینی گرایش به مواد مخدر در دانش آموزان ۱۶ تا ۱۹ ساله انجام شد.

روش و مواد: این مطالعه به روش توصیفی از نوع همبستگی انجام شد. جامعه آماری را کلیه دانش آموزان پسر دبیرستانی شهر کرج در سال ۹۳-۱۳۹۲ تشکیل دادند که مشتمل بر ۱۵۰۰۰ دانش آموز بودند. بر اساس جدول Krejcie and Morgan تعداد اعضای نمونه ۳۷۵ نفر تعیین گردید که به روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای انتخاب شدند. گردآوری داده ها با استفاده از مقیاس استعداد اعتیاد (APS) weed و ابزار سنجش خانواده Epstein (FAD) انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش های همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده گردید و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS-18 انجام شد.

یافته ها: یافته ها نشان داد که مؤلفه های حل مسئله و ابراز عواطف با گرایش به اعتیاد رابطه منفی و معنادار دارند ($P < 0/05$). نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام نیز بیانگر این بود که مؤلفه های حل مسئله و ابراز عواطف با یکدیگر $0/074$ از تغییرات گرایش به اعتیاد را تبیین می کنند.

نتیجه گیری: مطالعه نشان داد که مؤلفه های حل مسئله و ابراز عواطف از متغیر کارکرد خانواده توانایی پیش بینی گرایش به اعتیاد دانش آموزان را دارند.

واژگان کلیدی: اعتیاد، کارکرد خانواده، دانش آموزان

مقدمه

یکی از چالش های بهداشتی، روانی و اجتماعی است که اکثر کشورهای جهان به نوعی با آن درگیر هستند و مشکلات فردی، اجتماعی و بهداشتی بسیار گسترده و شدیدی بر جوامع تحمیل می نماید (۱). دوره نوجوانی و

امروزه از مهم ترین دغدغه ها و نگرانی های خانواده ها، اعتیاد و گرایش به مصرف مواد مخدر است. مصرف سیگار، مشروبات الکلی و سایر مواد غیرقانونی توسط نوجوانان

مهمی در گرایش کودکان و نوجوانان به مصرف مواد مخدر ایفا می‌کند. اطلاعات حاصل از مصاحبه‌های بالینی نشان می‌دهد که روابط سطحی و سردی در خانواده اولیه این معتادان وجود داشته و این موضوع احتمال گرایش آنها به مواد مخدر را افزایش داده است. همچنین شیوه نادرست سرپرستی والدین در گرایش آنها به سوء مصرف مواد نقش بسزایی داشته است (۱۲). مطالعات مختلف مواردی نظیر ترغیب دوستان و همنوایی با آنان، اختلال در فرایند جامعه‌پذیری، ضعف کنترل و نظارت‌های رسمی و غیر رسمی، اعتیاد سایر اعضای خانواده، رهایی از فشارهای اجتماعی، جهان بینی مصرف‌کننده مواد نسبت به مواد مخدر و زندگی، ضعف در قدرت ابراز وجود و تصمیم‌گیری، حس کنجکاوی و بی‌اطلاعی از عوارض سوء مصرف مواد (۱۴)، اعتماد به نفس پایین (۱۵)، ضعف در خودکنترلی و اندوه از شکست (۱۶)، وجود نگرش‌های مثبت، نسبت به مصرف مواد (۱۷ و ۱۸) را در پیش‌بینی مصرف مواد مؤثر دانسته‌اند. روابط والد-فرزند صمیمانه و حمایت‌کننده که به نوجوانان امکان می‌دهد تا عقاید و نقش‌های اجتماعی را بررسی کنند، به خودمختاری کمک کرده و اتکا به خود بالا، جهت‌گیری شغلی، شایستگی تحصیلی و حرمت خود مطلوب را پیش‌بینی می‌کند و در مقابل، والدینی که جبری یا از لحاظ روان‌شناختی کنترل‌کننده هستند در رشد خودمختاری اختلال ایجاد می‌کنند (۱۹). تحقیقات مختلف رابطه عملکرد خانواده و نگرش نسبت به مواد مخدر را تایید می‌کنند (۲۰). Hummel و همکاران در پژوهش خود به نقش کیفیت ضعیف روابط با والدین به عنوان یک عامل پرخطر تأکید دارند (۲۱). در مطالعه Sale و همکاران نتایج نشان داد که عناصر خانوادگی (شامل پیوند‌های خانوادگی، نظارت خانوادگی، و نگرش‌های والدین به مصرف الکل فرزند) ارتباط بالایی با مصرف الکل به ویژه در نوجوانان دختر دارد. همچنین ارتقاء پیوند‌های نوجوانان والدین‌شان می‌تواند تأثیرات درازمدت مثبتی در کاهش مصرف الکل داشته باشد (۲۲). نتایج مطالعه Brook و همکاران نشان داد که برخی عوامل محیطی مانند خشونت، در دسترس بودن مواد، مصرف مواد توسط خانواده، و رابطه سرد و دور بین

جوانی از دوره‌های مهم و پرخطر در گرایش به مواد مخدر و مشروبات الکلی محسوب می‌شود (۲). بسیاری از رفتارهای پرخطر همچون سیگار، الکل، مواد مخدر و روابط جنسی نامطمئن در سنین قبل از ۱۸ سالگی اتفاق می‌افتند (۳). شروع زودهنگام، مصرف بیشتر، مداوم‌تر و استفاده از مواد خطرناک‌تر را افزایش می‌دهد (۴). گرایش به مصرف مواد را در باورها و نگرش‌های افراد راجع به مواد و پیامدهای منفی و مثبت مصرف آنها تعریف کرده‌اند (۵). گرایش به مصرف مواد رابطه مستقیم با حوزه‌های نگرشی افراد از قبیل درک آنها از قانونی بودن و میزان پذیرش اجتماعی مواد، ضررهای ناشی از مصرف مواد و یا حالات و پیامدهای خوشایند مصرف مواد و غیره دارد (۶).

خانواده یکی از محیط‌های مؤثر بر سلامت جسمی و روانی افراد است که شرایط لازم برای رشد و رسیدن به توازن جسمی، روانی و اجتماعی را فراهم می‌آورد (۷). بدون شک خانواده نقش اساسی در پرورش و تربیت فرزندان دارد، این امر نه تنها در رشد جسمی، بلکه رشد روانی، اجتماعی و معنوی فرزندان نیز تأثیرگذار است. پژوهش‌ها، خانواده را به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در پیشگیری و یا ایجادکننده گرایش فرزندان به سمت مواد مخدر برشمرده‌اند (۸ و ۹). الگوی زیستی روانی اجتماعی مصرف مواد، نقش خانواده را به عنوان نهادی که هم در شکل‌گیری، تداوم و عود اعتیاد مؤثر است و هم خود متحمل پیامدهای منفی آن می‌شود، در نظر می‌گیرد. تأکید بر نقش عوامل خانوادگی در بروز، حفظ و درمان اعتیاد از دهه ۱۹۸۰ فزونی یافته است. تأکید محققین بر تعامل فرد معتاد و خانواده بوده و در یک نگرش سیستمی به مشکل، آن را به کل خانواده تعمیم داده‌اند (۱۰). تعارض خانوادگی شدید و پیوند خانوادگی ضعیف با طیف گسترده‌ای از رفتارهای مخرب نوجوانان از جمله سوءمصرف مواد ارتباط دارد (۱۱). افراد در معرض خطرات اعتیاد معمولاً فاقد خانواده گرم و صمیمی هستند (۱۲). در خانواده‌هایی که نوجوانان وابسته به مواد دارند مشکلات ارتباطی بیشتر و فرایند حل مشکل کمتری وجود دارد (۱۳). یافته‌های تحقیقات نشان می‌دهد که خانواده اولیه به صورت مستقیم و غیرمستقیم نقش بسیار

از لحاظ شخصیتی آمادگی اعتیاد را دارند به سمت مواد مخدر سوق می دهند. لزوم شناخت هر چه بیشتر عوامل خطرزا و شناسایی افراد مستعد به سوء مصرف مواد بیش از پیش آشکار می شود. بنابراین به منظور جلوگیری از زائل شدن نیروی انسانی کشور و جلوگیری از مصرف هزینه های گزاف جهت درمان اعتیاد و رسیدن به راهبردهای جدید تحقیق در زمینه سوء مصرف مواد، نیازمند مداخلات پیش گیرانه هستیم و به منظور پیش گیری مؤثر، شناخت و درک علل رفتار ضروری است. لذا با توجه به کاهش چشمگیر میانگین سن اعتیاد در جامعه ما و همچنین نقش حساس و سرنوشت ساز نوجوانی در زندگی افراد، و از آن جایی که هر شهر و افراد آن فرهنگ خاص خود و متفاوت با دیگر جوامع را دارد، و نیاز به بررسی این موضوع با نگاه جزئی نگر و در گروه های سنی محدود، این مطالعه با هدف تعیین نقش کارکرد خانواده در پیش بینی گرایش به اختلالات اعتیادی و مرتبط با مواد در دانش آموزان شهر کرج انجام شد.

روش پژوهش:

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش آموزان پسر دبیرستانی شهر کرج در سال ۹۳-۱۳۹۲ تشکیل می دادند که مشتمل بر ۱۵۰۰۰ دانش آموز بودند. متغیر جمعیت شناختی سابقه مصرف مواد در خانواده نیز با یک سؤال دو گزینه ای (بلی یا خیر) در ابتدای پرسشنامه مشخص شد. برای تعیین حجم نمونه پژوهش از جدول Krejcie and Morgan (۱۹۷۰) استفاده گردید که با توجه به جامعه آماری پژوهش، تعداد نمونه بر این اساس ۳۷۵ نفر محاسبه شد (۲۷). پس از کسب مجوزهای لازم از سازمان آموزش و پرورش شهرستان کرج و اخذ مجوزهای مربوطه جهت انجام مطالعه، محقق برای انتخاب نمونه های مورد نظر از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده نمود. شهر کرج از نظر آموزش و پرورش به یازده ناحیه یا منطقه تقسیم می شود. از آن جایی که جامعه این پژوهش را دانش آموزان پسر دبیرستانی تشکیل می دادند، ابتدا به صورت تصادفی از بین مناطق یازده گانه، چهار منطقه انتخاب

والدین و فرزند از عوامل خطر ساز در مصرف مواد توسط فرزندان است (۲۳). یافته های میرزایی علویچه و همکاران بیانگر این بود که عملکرد خانواده گروه وابسته به مواد مخدر در همه حیطه ها شامل عملکرد کلی، ارتباطات، آمیختگی عاطفی، ایفای نقش، حل مسئله، همراهی عاطفی و کنترل رفتار، به شکل معنی داری نامناسب تر از گروه دیگر بود (۲۴). فرهودیان و همکاران در مطالعه خود در میان افراد ارامنه شهر تهران نشان دادند که فقدان حمایت کافی خانواده، مهم ترین عامل عود اعتیاد بوده است (۲۵). در پژوهشی که توسط فروتنی و همکاران انجام شد، ۷۸٪ از دانشجویان علل گرایش به اعتیاد را بی توجهی و عدم کنترل خانواده بر افراد عنوان کردند (۲۶).

یکی از معضلات جامعه بشری امروز که آثار زیانبار آن تمامی جوانب زندگی افراد به خصوص نوجوانان را در برمی گیرد اعتیاد یا سوء مصرف مواد است که امروزه شکل بسیار پیچیده و خطرناکی به خود گرفته است. با توجه به این که استفاده روز افزون از مواد مخدر جدید شیوع یافته است، ضرورت پرداختن به این مسئله آشکار می شود. مشاهده تحقیقات انجام گرفته پیشین در این زمینه گویای آن است که اکثر آنها به بررسی نقش عملکرد خانواده در خانواده های دارای فرد معتاد صورت گرفته اند و توجه کمی به نقش پیشگیرانه این عامل نشان داده اند. پیشگیری از اعتیاد صرفه جویی در زمان و هزینه محسوب می شود. هزینه آموزشی برای جلوگیری از ابتلای به اعتیاد از هزینه درمان آن به مراتب کمتر است و همچنین مدت زمانی که صرف برنامه های آموزشی پیشگیری از اعتیاد می شود نیز کم تر از زمانی است که برای درمان معتادان صرف می شود و نتایج مثبت و ماندگاری نیز حاصل می شود. زیرا احتمال عود اعتیاد فردی که تحت درمان قرار گرفته نسبت به احتمال اعتیاد فردی که تا به حال مصرف مواد را تجربه نکرده است، به مراتب بیشتر است. همچنین از آنجایی که عواملی مانند حوادث ناگوار در زندگی، فقدان، فشارهای روانی، مشکلات خانوادگی و ضعف مهارت های فردی در رویارویی با این مسائل و نیز باورها و نوع نگرش افراد به مواد از جمله عواملی هستند که به خصوص افرادی را که

ابزار سنجش خانواده Family Assessment Device: ابزار سنجش خانواده که دارای ۶۰ سؤال است. این ابزار در سال ۱۹۸۳ با هدف توصیف ویژگی‌های سازمانی و ساختاری خانواده تهیه شده است که توانایی خانواده را در سازش با حوزه وظایف خانوادگی با یک مقیاس خود گزارش دهی، مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌دهد (۳۰). FAD دارای شش بعد است: حل مشکل، ارتباط، نقش‌ها، همراهی عاطفی، آمیختگی عاطفی و کنترل رفتار. فرم کوتاه ۴۵ سؤالی این مقیاس سه مؤلفه حل مشکل، نقش‌ها و ابراز عواطف را می‌سنجد (۳۱). به هر سؤال ۱ تا ۴ نمره داده شده است شامل کاملاً موافق ۱، موافق ۲، مخالف ۳ و کاملاً مخالف ۴ می‌باشد و به یکسری سؤالات که توصیف عملکرد نا سالم هستند نمره معکوس داده شده است که نمره کمتر نشان دهنده عملکرد سالم تر می‌باشد. پرسشنامه FAD که جهت سنجش عملکرد خانواده بنا بر الگوی Mc Master ساخته شده است (۳۲). این آزمون پس از تهیه توسط مؤلفان در سال ۱۹۸۳ بر روی یک نمونه ۵۰۳ نفری اجرا گردید. دامنه ضریب آلفای خرده مقیاس‌های آن بین ۰/۷۲ تا ۰/۹۲ به دست آمد که همسانی درونی نسبتاً خوبی را نشان می‌دهد. در این پژوهش از فرم کوتاه این آزمون استفاده شد.

یافته‌ها

میانگین (انحراف معیار) سن افراد شرکت کننده در مطالعه ۱۵/۸ (۱/۲) سال و گرایش به اعتیاد ۵۶/۱ (۳/۹) بود. همچنین تعداد ۵۴ (۱۴/۴٪) نفر گزارش دادند که سابقه اعتیاد در خانواده آنها وجود دارد و تعداد ۳۲۱ (۸۵/۶٪) نفر دیگر سابقه اعتیاد در خانواده را گزارش ندادند. جدول شماره ۱ میانگین (انحراف معیار) متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱- میانگین (انحراف معیار) متغیرهای پژوهش

عملکرد خانواده	میانگین	انحراف معیار
نقش	۳۵/۷	۷/۲
حل مسئله	۳۷/۲	۷/۰
ابراز عواطف	۱۵/۷	۳/۶

شد. سپس از میان مدارس همین مناطق، دو دبیرستان به صورت تصادفی انتخاب گردید. سپس تعداد ۳۷۵ دانش آموز به صورت تصادفی از بین این دو دبیرستان انتخاب شدند. پرسشنامه‌ها در میان افراد نمونه پژوهش توزیع شد. معیار ورود به مطالعه دارا بودن سلامت ذهنی و تحصیل در مدرسه عادی بود. معیار خروج از مطالعه نیز عدم تمایل آزمودنی‌ها به همکاری و تکمیل پرسشنامه بود. همچنین به منظور رعایت اخلاق در پژوهش کلیه شرکت کنندگان در زمینه چگونگی انجام مطالعه، محرمانه ماندن اطلاعات و همچنین هدف از انجام مطالعه توجیه شده و تمامی آنان با تمایل وارد مطالعه شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS-18 و به روش‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام صورت گرفت. در این مطالعه برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار زیر استفاده گردیده است:

مقیاس استعداد اعتیاد (Addiction Potential Scale): این پرسشنامه از فرم بلند آزمون چند وجهی شخصیت (MMPI2) است و برای ارزیابی ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای سبک زندگی وابسته به سوء مصرف مواد استفاده می‌گردد (۲۸). این مقیاس آمادگی اعتیاد را می‌سنجد که به‌عنوان شاخصی از عوامل شخصیتی همبسته اختلال‌های اعتیادی در سال ۱۹۹۲ ساخته شده است. این مقیاس شامل ۳۹ سؤال دوگزینه‌ای است. سؤالاتی که در کنار آن‌ها گزینه بلی آمده است، بدین معناست که اگر پاسخگو به آن سؤالات پاسخ بلی داده باشد در ازای هر بلی یک امتیاز می‌گیرد. همچنین سؤالاتی که در کنار آن‌ها گزینه خیر آمده است نیز بدان معناست که اگر پاسخگو به آن سؤالات پاسخ خیر داده باشد، در ازای هر خیر یک امتیاز می‌گیرد. در این پرسشنامه نمره برشی زنان و مردان اگر از مقدار (زنان: ۲۳/۱، مردان: ۲۳/۴) بالاتر رود آمادگی اعتیاد را در فرد تصدیق می‌کند (۲۹). ضریب پایایی بازآزمایی پرسشنامه اعتیاد با یک نمونه ۲۸ نفری از دانش آموزان، به فاصله دو هفته ۰/۸۷ بوده است. در نمونه فارسی این پرسشنامه، آلفای کرونباخ برای نمونه ۱۳۵ نفری دانش آموزان ۰/۸۸ بوده است که نشان‌دهنده همسانی درونی خوب آزمون است (۲۸).

مؤلفه‌های پیش بین به معادله رگرسیونی را نشان می‌دهد، در مرحله اول مؤلفه حل مسئله وارد معادله گردیده است و مقدار همبستگی آن با متغیر ملاک (گرایش به اعتیاد) $0/197$ می‌باشد و $3/9\%$ از تغییرات گرایش به اعتیاد را تبیین می‌نماید. در مرحله دوم مؤلفه ابراز عواطف نیز به معادله وارد شده است و ضریب همبستگی چندگانه به $0/225$ افزایش پیدا کرده است. این دو مؤلفه با هم $7/4\%$ از واریانس گرایش به اعتیاد را تبیین می‌نمایند. همچنین مؤلفه نقش به دلیل اینکه اثر معناداری در معادله رگرسیونی نداشته است از معادله رگرسیونی حذف گردیده است. آماره F و سطح معناداری آن در جدول فوق به این سؤال پاسخ می‌دهد که آیا مقدار واریانس تبیین شده توسط متغیر (های) پیش بین به لحاظ آماری معنادار می‌باشد یا خیر، که در اینجا با توجه به مقدار آن برای مرحله اول ($F=15/12$) در $P < 0/001$ معنادار می‌باشد و بنابراین حل مسئله می‌تواند گرایش به اعتیاد را پیش بینی نماید. در مرحله دوم نیز مقدار F معنادار می‌باشد ($P < 0/001$) و بنابراین هر دو مؤلفه حل مسئله و ابراز عواطف با هم می‌توانند گرایش به اعتیاد را پیش بینی نمایند. مقدار β نشان دهنده ضریب استاندارد شده رگرسیون می‌باشد که نشان از میزان تأثیر متغیر (های) پیش بین در معادله رگرسیونی دارد و با توجه به مقادیر t مشاهده می‌شود که تأثیر تمامی مؤلفه‌های موجود در معادله رگرسیونی معنادار است ($P < 0/001$). مقادیر β منفی نشان می‌دهد که اثر مؤلفه بر متغیر ملاک منفی می‌باشد. بر این اساس با توجه به جدول در صورت ثابت بودن سایر شرایط با افزایش یک واحد در هر یک از مؤلفه‌های حل مسئله و ابراز عواطف به ترتیب به اندازه $0/324$ و $0/225$ واحد کاهش در متغیر گرایش به اعتیاد خواهیم داشت.

بیشتر افراد شرکت کننده در مطالعه 185 ($49/3\%$) نفر دارای وضعیت اقتصادی خوب بودند. بعد از آن 121 ($32/3\%$) نفر وضعیت اقتصادی متوسط و 69 ($18/4\%$) نفر وضعیت اقتصادی ضعیف داشتند.

جدول ۲- ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	گرایش به اعتیاد	
	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری
نقش	$-0/03$	$0/3$
حل مسئله	$-0/2$	$0/001$
ابراز عواطف	$-0/1$	$0/01$

جدول فوق نتایج ماتریس همبستگی پیرسون بین مؤلفه های متغیر عملکرد خانواده با گرایش به اعتیاد را نشان می‌دهد که بر اساس آن رابطه مؤلفه نقش با گرایش به اعتیاد $0/30-$ می‌باشد که باتوجه به سطح معناداری آن، این مقدار به لحاظ آماری معنادار نمی‌باشد ($P=0/3$). همبستگی مؤلفه حل مسئله با گرایش به اعتیاد $0/2-$ می‌باشد که در سطح 99% معنادار می‌باشد. بدین معنا که هرچه مهارت حل مسئله بیشتر باشد به احتمال کم تری فرد گرایش به اعتیاد خواهد داشت. همبستگی منفی و معنادار مؤلفه ابراز عواطف با گرایش به اعتیاد ($0/44-$ $r=0/05 < P$) نیز نشان می‌دهد که هرچه فرد در این مؤلفه نمره بیشتری کسب نماید، به احتمال کم تری گرایش به اعتیاد دارد.

به منظور بررسی مقدار تبیین متغیر گرایش به اعتیاد بر اساس مؤلفه های نقش، حل مسئله، و ابراز عواطف از رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده کرده ایم که نتایج آن در جدول ۳ شماره آمده است.

در جدول شماره ۳ ستون "مرحله ورود" ترتیب ورود

جدول شماره ۳- خلاصه نتایج معادله رگرسیونی با متغیر ملاک گرایش به اعتیاد

مرحله ورود	متغیرهای وارد شده	همبستگی چندگانه (R)	ضریب تعیین (R^2)	آماره F	ضریب استاندارد (β)	آماره T	سطح معناداری
۱	حل مسئله	$0/197$	$0/039$	$15/12$	$-0/197$	$-3/88$	$0/001$
۲	حل مسئله	$0/225$	$0/074$	$14/81$	$-0/324$	$-5/37$	$0/001$
	ابراز عواطف				$-0/225$	$-3/73$	$0/001$

بحث

مطالعه نشان داد که دو مؤلفه حل مساله و ابراز عواطف در متغیر عملکرد خانواده توان پیش بینی گرایش به مواد مخدر در دانش آموزان را دارند که با نتایج تحقیقات Sale و همکاران (۲۲)، Brook و همکاران (۲۳)، Chi و همکاران (۳۴)، همسو می باشد. ولی مؤلفه نقش عملکرد خانواده توان پیش بینی گرایش به مواد مخدر در دانش آموزان را نداشت که با نتایج تحقیقات Sale و همکاران (۲۲)، پورحسین و همکاران (۳۵)، میرزایی علویجه (۲۴) و شفیع آبادی و همکاران (۳۶) ناهمخوان می باشد. McArdle و همکاران (۳۷) در پژوهش خود در بررسی ساختار و عملکرد خانواده در رابطه با مصرف مواد توسط نوجوانان و تفاوت تأثیر این عوامل بر اساس جنس دریافتند، زندگی با هر دو والدین با کاهش میزان مصرف مواد رابطه دارد. کیفیت ارتباط با مادر و وابستگی به مادر، عامل بازدارنده مصرف مواد بوده و این تأثیر در پسرها برجسته تر از دخترها است. علت این امر به تمایل زیاد پسرها برای خطر کردن یا نادیده گرفتن و زیر پا گذاشتن قوانین نسبت داده شده است که حضور ناظر، یعنی مادر این تمایل را کنترل می کند. محققین به نقش خانواده به خصوص مادر در نظم بخشی به رفتار وابسته به مواد افراد جوان تاکید دارند (۳۷). در بررسی اثربخشی پروژه تمرکز بر خانواده‌ها که (یک برنامه مداخله‌ای پیشگیرانه برای کاهش اختلال مصرف مواد توسط فرزندان والدین تحت درمان نگهدارنده با متادون است) بر روی ۱۳۰ خانواده تحت درمان این نتیجه به دست آمد که کمک به والدین تحت درمان در کاهش مصرف مواد و آموزش مهارت‌های والدینی، تأثیر طولانی مدت بر گرایش به مصرف مواد و کاهش مصرف مواد در فرزندان آنها دارند (۳۸).

در تبیین نتایج به دست آمده می توان گفت خانواده از طریق کاهش خطر و تشویق و ترویج حمایت و مقاومت نقش کلیدی در پیشگیری و مداخله در سوء مصرف مواد ایفا می کند (۳۹). طبق نظریه تعامل Brook و همکاران، روابط پویای والد-کودک نقشی مهم در پیشگیری از سوء مصرف مواد دارد (۴۰). بر اساس این نظریه، فقدان حمایت، کنترل و نظارت والدین به پیوند های خانوادگی ضعیف، مشکلات شخصیتی، ارتباط با همسالان مصرف

کننده مواد و نیز مصرف آزمایشی مواد منتهی می شود. همچنین نبودن درک متقابل والدین و فرزندان، منجر به بی علافگی، افسردگی، عزت نفس پایین، پرخاشگری، تهییج پذیری و ناتوانی در کنترل تکانه ها می گردد. این ویژگی ها به نوبه خود زمینه ساز مصرف مواد می گردند و ناکارآمدی بیشتر مشخصه های خانوادگی بیماران مبتلا به اختلال های مصرف مواد را توجیه می کنند (۴۰). از طرفی دوره نوجوانی دوران رشد سریع جسمی و تحولات عاطفی و روانی و در واقع دوره انتقال بین کودکی به بزرگسالی است. به همین دلیل اکثر روانشناسان این دوران را دوران طوفانی و تنش شدید و نیز دوران توانایی فوق العاده جسمانی، عقلانی و عاطفی می دانند. این دوره یکی از بحرانی ترین سال های زندگی است که در آن آرامش فرد به طور کامل به هم ریخته و تعادل انسان مختل می شود (۴۱).

اعتیاد پاسخی به شرایط دشوار و عدم توانایی فرد و خانواده در حل مسائل است. این گونه خانواده ها در مقایسه با خانواده های عادی در ابراز عواطف و هیجانات مثبت و منفی متناسب با موقعیت کفایت ندارند و به اندازه کافی نسبت به هم علاقه و توجه نشان نمی دهند (بعد ابراز عواطف). چون خانواده نقش محوری در اجتماعی کردن نوجوانان دارد، عوامل خانوادگی به عنوان یکی از عوامل خطر ساز عمده سوء مصرف مواد توسط نوجوانان گزارش شده است. استفاده از مواد با تعارض های ولی فرزندی و تعارض های درون خانوادگی، نگرش پذیرنده والدین نسبت به مصرف مواد توسط نوجوانان و استفاده از الکل و سیگار در خانه توسط والدین مرتبط می باشد. عملکرد ارتباطی ضعیف خانواده نیز با اعتیاد نوجوانان ارتباط معنی داری داشته است. نظارت و انضباط ناکافی والدین معمولاً پیش بینی کننده قدرتمند سوء مصرف مواد توسط نوجوانان است (۴۲).

این مطالعه نیز دارای محدودیت هایی است که ایجاب می نماید در تعمیم نتایج به آنها توجه شود. این مطالعه یک بررسی مقطعی بوده که به روش همبستگی انجام شده است از این رو نمی توان نتیجه این مطالعه را علت معلولی دانست و بررسی بیشتر در زمینه رابطه بین عملکرد خانواده با گرایش به اعتیاد نیازمند مطالعات

بین والدین و فرزندان سبب می گردد بسیاری از نیازهای عاطفی فرزندان در محیط خانواده برآورده شود. وجود رابطه بین والدین و فرزندان محیط خانواده را به یک پناهگاه عاطفی امن برای فرزندان تبدیل می کند که در آن احساس امنیت نمایند. بر این اساس ضعف یا رابطه ضعیف بین والدین، پایبند نبودن فرزندان به ارزش ها و هنجارهای خانواده و شکل نگرفتن فرایند صحیح جامعه پذیری که در گام اول توسط والدین انجام می پذیرد، پیوند با دوستان و همسالان را تقویت می کند، پیوندی که در گرایش به سمت مواد می تواند نقشی مهم را داشته باشد. نتایج پژوهش حاضر می تواند در زمینه برنامه ریزی و اتخاذ سیاست های مقتضی جهت ارایه برنامه های آموزشی به خانواده ها و دانش آموزان آنها مفید باشد.

دقیق تر طولی برای تأیید رابطه فوق می باشد. در این مطالعه برای سنجش رابطه بین عملکرد خانواده با گرایش به اعتیاد از پرسشنامه استفاده شده است. از این رو با توجه به این که پرسش نامه ها جنبه خودسنجی دارند، ممکن است در پاسخ ها سوگیری وجود داشته باشد. نتایج به دست آمده به جامعه مورد مطالعه (دانش آموزان پسر شهر کرج) قابل تعمیم است و برای جوامع دیگر باید جانب احتیاط لازم را به عمل آورد. پیشنهاد می شود این مطالعه بر روی نمونه دختران نیز تکرار شود. همچنین تأثیر عملکرد خانواده در رابطه با دیگر انحرافات اجتماعی از جمله رفتارهای پرخطر، بزهکاری، سرقت و ... مورد بررسی قرار بگیرد.

نتیجه گیری

با توجه به اهمیت نقش کارکرد خانواده در گرایش دانش آموزان به اختلالات اعتیادی، برقراری رابطه مناسب

REFERENCES

1. Mousavi, MS. The Effectiveness of Life Skills Training on Reducing Drugs Tendency among Students. Quarterly Journal of Research on Addiction. 2010; 4(13):73-87. (Full text in Persian)
2. Parto M. Mindfulness, Resilience, and Condition of Drugs Use in Adolescents at Risk: Assessment of Explanation Model of the Role of Mediator Variables and Influence Mechanisms. [Dissertation]. University of Tehran; 2010. (Full text in Persian)
3. Bergman MM, Scott J. Young Adolescents' Wellbeing and Health-risk Behaviours: Aender and Socio-economic Differences. J Adolesc. 2001; 24(2):183-97.
4. Swadi H. Individual Risk Factors for Adolescent Substance Use. Drug Alcohol Depend. 1999 1; 55(3):209-24.
5. Shahriyari SH, Dastjerdi R, Hojat Zadeh N, Keykhaei R, Ramezani AA. The Role and Function of Family in University Students' Tendency to Addiction and Drug Abuse. Journal of Zabol University of Medical Sciences and Health Services. 2013; 5(4):59-67.
6. Sarvela PD, McClendon EJ. Indicators of Rural Youth Drug Use. J Youth Adolesc. 1998; 17(4): 335-347.
7. Behfar Z. Family Functioning Adolescent's Girls with Endocrine Disorders. Cognitive Science. 2006; 8(2):21-30. (Full text in Persian)
8. Javad S, Hajar A, Azadeh N. The Relationship between Resilience, Motivational Structure, and Substance Use. Procedia Social and Behavioral Sciences 2010; (5): 1956-1960. (Full text in Persian)
9. Piko BF, Kovács E. Do Parents and School Matter? Protective Factors for Adolescent Substance Use. Addictive Behaviors. 2010; 35(1): 53-56.
10. Platter, AJ, Kelley, ML. Effectiveness of an Educational and Support Program for Family Members of a Substance Abuser Abstract. Am J Fam Ther. 2012; 40(3): 208-231.
11. Qamari M. The Comparison of the Dimensions of Family and Quality of Life and the Relationship between these Variables among Addicted and Non-addicted Individuals. Research on Addiction. 2011; 5(18):55-68. (Full text in Persian)
12. Yahya Zadeh H. The Effect of Family Factors on Tendency to Drug Abuse. Journal of Social Research. 2009; 2(5):123-142. (Full text in Persian)

13. Mehrabi H, Kamali A, Taher Nashat Doust H. Investigating the Function of Family Patterns in Drug-dependent Youths and Imprisoned Criminals in Comparison to University Students of Isfahan City. Abstracts of the articles of the second national congress of family pathology in Iran. University of Isfahan; 2005. (Full text in Persian)
14. AghaBakhshi H, Sedighi B, Eskandari M. Factor's Affecting Trends in Youth Drug Abuse Industrial. Social Research. 2009;4: 71-75. (Full text in Persian)
15. Stephanie BW. Effects of Self-esteem and Academic Performance on Adolescent Decision- Making: An Examination of Early Sexual Intercourse and Illegal Substance Use. J Adolesc Health. 2010; 47(6):582-590.
16. Javad S, Hajar A, Azadeh N. The Relationship between Resilience, Motivational Structure, and Substance Use. Procedia Social and Behavioral Sciences 2010; (5): 1956-1960. (Full text in Persian)
17. Roisin MO, Paula JF, Patrick RN, Craig RC. Children's Beliefs About Substance Use: An Examination of Age Differences in Implicit and Explicit Cognitive Precursors of Substance Use Initiation. Psychol Addict Behav. 2007; 21(4):525-533.
18. MohammadPoor A, Vahidi R, Fakhari A, Rostami F, Dastghiri S. Substance Abuse in Iranian High School Students. Addictive Behaviors. 2007; 32(3): 622-627. (Full text in Persian)
- 19-. Hossein khazadeh, a., taher, m., seyed noori, z., yahyazadeh, a., isapour, m. Parent-child Relationship Style of Interacting with the Opposite Sex Addiction Vulnerability and Tendency to Students. Quarterly Journal of Research on Addiction, 2014, Vol. 7, No. 28, 59-74. (Full text in Persian)
20. Mamezi M. The Relationship of Family Function and Father's Addiction with Attitude towards Drug Use among Third-year hHigh sSchool and Pre-university Students in Susangerd cCity. [Dissertation]. Allameh Tabatabaei University of Tehran; 2010. (Full text in Persian)
21. Hummel A, Shelton KH, Heron J, Moore L, van den Bree MB. A Systematic Review of the Relationships between Family Functioning, Pubertal Timing and Adolescent Substance Use. Addiction. 2013; 108(3):487-96.
22. Sale E, Sambrano S, Springer JF, Peña C, Pan W, Kasim R. Family Protection and Prevention of Alcohol Use Among Hispanic Youth at High Risk. Am J Community Psychol. 2005; 36(3-4):195-205.
23. Bazaizan, S., Rajaei, Y., Afsari, L. The Inhibitor Role of Religious Beliefs and Family Belonging in Tendency towards Smoking, Addictive Substance and Alcohol Consumption. Family Psychology.2014; 1(1):19-28. (Full text in Persian)
24. Mirzaei Alavijeh, M., Nasirzadeh, M., Eslami, AA., Sharifirad, GH., Hasanzadeh, A. Influence of Family Function about Youth Dependence to Synthetic Drugs. Iranian Journal of Health Education and Health Promotion.2013; 1(2):19-30. (Full text in Persian)
25. Farhudiyan A, Sadrosadat SJ, Mohammadi F, Manoukian A, Jafari F, Sadeghi M, Shahraki MA, Firoozabadi SH. Knowledge and Attitudes of a Group of Armenians in Tehran on Addiction and Substance. Advances in Cognitive Science 2008; 10(2):9-20. (Full text in Persian)
26. Forootani M, Rezaeian M. Understanding and Drug Abuse among Students Larestan City. Iran Journal of Nursing. 2004; 18(43): 21-30. (Full text in Persian)
27. Biabangard, e. Research Methods in Psychology and Science Education. Tehran, doran Publications. 2010. (Full text in Persian)
28. Shayeghian, g., R. Tabatabaei, SA. K., Merciful, k., Elves, SA. Psychometric Evaluation Scale of the Problem Cell Phone Use. Bimonthly inquiring, 2013, No. 5, successive 89, 246-251. (Full text in Persian)
29. Alizadeh Goredel J, Beyrami M, Hashemi Nosrat Abad T, Poor Smaeeli A. Investigation of the Level of Addiction Potential Based on Symptoms of Attention Deficit/hyperactivity in Mature Individuals. The collection of papers in the sixth national seminar on university students' psychological health. University of Gilan; 2012. (Full text in Persian)
30. Sayadi, Ali. Investigate the Interactions between Family Function in Adolescents Psychological Problems for Girls and Boys in Tehran Grade 81-80 School Year. Master's thesis advisers, Allameh Tabatabaei University. 2003. (Full text in Persian)

31. Sanaee Zakir, B. The Scale of Family and Marriage. Tehran: Publication of the mission. 2001. [Full text in Persian]
32. Maki, and., Rose, n., Dehghanzadeh, h. Examine Family Functioning and its Relationship with Intent to Use Ecstasy in Youth 25-18 Years of Yazd Province. *Journal of Public Health, Yazd (Sunrise Health)*, 2007, third and fourth number, 59-65. (Full text in Persian)
33. Akherati, Mahmoud. Review and Compare the Performance of Ordinary Families and the Families of Divorce. Master's Thesis Advisers, Tarbiyat moalem Tehran University. 2007. (Full text in Persian)
34. Chi FW, Kaskutas LA, Sterling S, Campbell CI, Weisner C. Twelve-Step Affiliation and 3-year Substance Use Outcomes among Adolescents: Social Support and Religious Service Attendance as Potential Mediators. *Addiction*. 2009; 104(6):927-39.
35. PoorHossein A, Safarvand E, Azizpoor M. Study of Effective Factors on Tendency of Marginal Youth and Adolescents to Drug in MeshkinShahr. The National Conference on Addiction. Islamic Azad University of Abhar; 2011. (Full text in Persian)
36. Shafi Abadi A, Navabi Nejad SH, Falsafi Nejad MR, Najafloei F. The Comparison of Interaction Patterns of Families with a Drug-dependent and Normal Member, and Representing Interventional Strategies. *Journal of Family Counseling and Psychotherapy*. 2011; 1(3):264-283. (Full text in Persian)
37. McArdle P, Wieggersma A, Gilvarry E, Kolte B, McCarthy S, Fitzgerald M, Brinkley A, Blom M, Stoeckel I, Pierolini A, Michels I, Johnson R, Quensel S. European Adolescent Substance Use: the Roles of Family Structure, Function and Gender. *Addiction*. 2002; 97(3):329-36.
38. Haggerty, KP., Skinner, M., Fleming, CB., Gainey, RR., Catalano, RF. Longterm Effects of the Focus on Families Project on Substance Use Disorders among Children of Parents in Methadone Treatment. *Addiction*. 2008; 103(12): 2008-2016.
39. Velleman RD, Templeton LJ, Copello AG. The Role of the Family in Preventing and Intervening with Substance Use and Misuse: a Comprehensive Review of Family Interventions, with a Focus on Young People. *Drug Alcohol Rev*. 2005; 24(2): 93-109.
40. Petraitis J, Flay BR, Miller TQ. Reviewing Theories of Adolescent Substance Use: Organizing Pieces in the Puzzle. *Psychol Bull*. 1995; 117(1): 67-86.
41. Boreshan, a., bani asad, a., abbasi, r. Comparative Study of two Groups of Adolescents with Internet Addiction and Family Function in Normal Adolescents. the First National Congress of Cyberspace and Social Problems Emerging, Tehran, Ministry of Cooperatives, Labour and Social Welfare. 2013. Available in http://www.civilica.com/Paper-NOPADID01-NOPADID01_020.html. (Full text in Persian)
42. Yen JY, Yen CF, Chen CC, Chen SH, Ko CH. Family Factors of Internet Addiction and Substance Use Experience in Taiwanese Adolescents. *Cyberpsychol Behav*. 2007; 10(3):323-9.

Original Article

The Role of Family's Function in Prediction of Tendency to Addiction and Related Disorders among Students (16 to 19 years)

Hojatollah PirZadeh¹, AliMohammad Nazari², Kianoush Zaharakar³, Reza Babaei Givi^{4*}

1. Master of Family Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

2. Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

3- Assistant Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

4. Master of Family Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

* **Corresponding Author:** Reza Babaei Givi; Faculty of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran

Email: rezababaei8@gmail.com

How to cite this article:

PirZadeh H, Nazari AM, Zaharakar K Babaei Givi R. The Role of Family's Function in Prediction of Tendency to Addiction and Related Disorders among Students (16 to 19 years). Community Health 2016; 3(1):21-30.

Abstract

Background and Objective: Addiction is one of the most important social harms that endangers the individual, family and society health. The present research was conducted by the aim of investigating the role of family's function in prediction of tendency to drugs among students.

Materials and Methods: The present study was descriptive and correlational. The population of this research included all the high school boy students in Karaj city in the academic year of 2013-14, which included 15000 students. Based on the Krejcie and Morgan table, the number of the sample was determined as 375 individuals, which were selected through a multistage cluster sampling. The data collection was performed through addiction potential scale of Weed, (APS) and family assessment devise (FAD) of Epstein et al. For analyzing the data, methods of Pearson correlation and step-by-stem regression were used, and the data were analyzed by using SPSS-18.

Results: Findings showed that the components of problem-solving and affection expression have a negative and significant relationship with tendency to addiction ($P < 0.05$). The results of step-by-step regression also indicated that the components of problem solving and affection expression explain 0.074 of the differences in tendency to addiction.

Conclusion: The results showed that the component of problem solving and expressed emotions of family functioning variable have the ability to predict the tendency to addiction in students.

Keywords: Addiction, Family's Function, Students